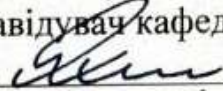

ПОЛТАВСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ АГРАРНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

Кафедра будівництва та професійної освіти

ЗАТВЕРДЖЕНО КАФЕДРОЮ

Завідувач кафедри

 Сергій ЯХІН

(протокол «01» 09 2025 р. № 1)

РОБОЧА ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

(обов'язкова навчальна дисципліна)

БІОФІЗИКА

освітньо-професійна програма
спеціальність
галузь знань

«Екологія»

Е2 Екологія

Е Природничі науки, математика та
статистика

рівень вищої освіти
навчально-науковий інститут

перший (бакалаврський)

агротехнологій, селекції та екології

Полтава
2025/2026 н.р.

Робоча програма навчальної дисципліни «Біофізика» для здобувачів вищої освіти за освітньо-професійною програмою «Екологія» спеціальності Е2 Екологія.

Мова викладання Державна

Головний: АНТОНЕЦЬ Анатолій, доцент кафедри будівництва та професійної освіти, кандидат педагогічних наук, доцент

«01» вересня 2025 року

Анатолій АНТОНЕЦЬ

Погоджено гарантом освітньої програми «Екологія»

«1» вересня 2025 року

Анна ТАРАНЕНКО

Схвалено радою з якості вищої освіти спеціальності «Екологія»
протокол від 01 вересня 2025 року № 1

Голова ради з якості
вищої освіти спеціальності

Марина ПІЩАЛЕНКО

© ПДАУ 2025 рік

1. Опис навчальної дисципліни

Елементи характеристики	Денна форма здобуття освіти
Загальна кількість годин	90
Кількість кредитів	3
Місце в індивідуальному навчальному плані здобувача вищої освіти	обов'язкова
Рік навчання (шифр курс)	1 Е2 ЕКОЛ бд 2025
Семестр	2
Лекції (годин)	16
Лабораторні заняття (годин)	14
Самостійна робота (годин)	60
Форма семестрового контролю	залік

2. Мета вивчення навчальної дисципліни

Навчити здобувачів вищої освіти основних законів і положень фізики, що допомагають вивчати загальні закономірності явищ природи; розгляд питань біофізики, що використовуються для розв'язування складних спеціалізованих задач та вирішення практичних проблем, пов'язаних з комплексним вивченням екологічно безпечного функціонування агроєкосистем; освітлення можливих прикладних застосувань фізичних методів і приладів, що необхідні для аналізу і прийняття рішень у сфері екології та охорони довкілля.

3. Передумови для вивчення навчальної дисципліни

Перелік дисциплін, які передують її вивченню відповідно до структурно-логічної схеми освітньо-професійної програми: Вища математика.

4. Компетентності:

Інтегральна: Здатність розв'язувати складні спеціалізовані задачі та вирішувати практичні проблеми у сфері екології, охорони довкілля і збалансованого природокористування, або у процесі навчання, що передбачає застосування основних теорій та методів наук про довкілля, та характеризуються комплексністю і невизначеністю умов.

загальні:

ЗК 8. Здатність проведення досліджень на відповідному рівні;

ЗК 9. Здатність працювати в команді;

ЗК 11. Здатність оцінювати та забезпечувати якість виконуваних робіт.

фахові:

ФК 2. Здатність до критичного осмислення основних теорій, методів та принципів природничих наук.

5. Програмні результати навчання:

ПРН 3. Розуміти основні концепції, теоретичні та практичні проблеми в галузі природничих наук, що необхідні для аналізу і прийняття рішень в сфері екології, охорони довкілля та оптимального природокористування.

ПРН 18. Поєднувати навички самостійної та командної роботи задля отримання результату з акцентом на професійну сумлінність та відповідальність за прийняття рішень

ПРН 21. Уміти обирати оптимальні методи та інструментальні засоби для проведення досліджень, збору та обробки даних.

Співвідношення програмних результатів навчання із очікуваними результатами навчання

Програмний результат навчання	Очікувані результати навчання навчальної дисципліни
ПРН 3. Розуміти основні концепції, теоретичні та практичні проблеми в галузі природничих наук, що необхідні для аналізу і прийняття рішень в сфері екології, охорони довкілля та оптимального природокористування..	володіти сучасними знаннями про закони біофізики; знати основні поняття та закони кінематики та динаміки руху, молекулярно-кінетичної теорії та термодинаміки, теорій електричного та магнітного полів, властивостей твердого тіла, особливостей оптичного, теплового та ядерного випромінювання; знати механізми механічних, теплових, електричних, магнітних впливів; критично осмислювати основні теорії та принципи природничих наук,
ПРН 18. Поєднувати навички самостійної та командної роботи задля отримання результату з акцентом на професійну сумлінність та відповідальність за прийняття рішень	володіти навичками самостійного розрахунку; проводити аналізу одержаних результатів для вирішення професійних завдань; вміти працювати в команді
ПРН 21. Уміти обирати оптимальні методи та інструментальні засоби для проведення досліджень, збору та обробки даних.	знати основні поняття теорії похибок та вміти їх обчислювати й оцінювати; вміти проводити експериментальні дослідження фізичних явищ; володіти основними прийомами вимірювання параметрів за допомогою технічних приладів

6. Методи навчання і викладання

Словесні (лекція, розповідь-пояснення), наочні (ілюстрування, демонстрування), практичні (лабораторні роботи, вправи, робота з навчально-методичною літературою), комп'ютерні і мультимедійні методи (використання мультимедійних презентацій).

7. Програма навчальної дисципліни:

Тема 1. Механіка. Акустика

Основи метрології як науки; вимірювання фізичної величини; прямі та посередні вимірювання; математична обробка даних вимірювань; послідовність обчислення похибок.

Види механічного руху; швидкість, прискорення; закони Ньютона; робота; кінетична та потенціальна енергія; закони збереження у механіці.

Звук як механічне коливання; параметри звукової хвилі; ультразвук та інфразвук; принцип утворення шуму та вплив його інтенсивності на навколишнє середовище; біоакустика; акусторецепція; застосування енергії ультразвукового та інфразвукового діапазонів у рослинництві.

Тема 2. Обертальний рух твердого тіла

Кутова швидкість і кутове прискорення; основне рівняння обертального руху твердого тіла; момент сили; момент інерції циліндра; робота при обертальному русі; кінетична енергія тіла, що обертається; закон збереження моменту імпульсу; механічна рівновага; доцентрова сила; закон всесвітнього тяжіння; важелі, умови рівноваги важеля.

Тема 3. Пружні та пружньо-в'язкі властивості твердих тіл і біологічних тканин

Енергія зв'язку частинок твердих тіл; кристалічні й аморфні тіла; закон Гука; енергія пружно-деформованого тіла; види деформації; міцність, границя міцності; пружно-в'язкі властивості біологічних тканин та рослин; механічні властивості тканин живих організмів.

Тема 4. Молекулярні явища у рідині

Основне рівняння молекулярно-кінетичної теорії газів, рівняння Менделєєва-Клапейрона; температура; будова біомолекул; поверхневий натяг; крайовий кут змочування; капілярні явища; додатковий тиск в капілярах; випаровування рідини; кипіння; насичена та ненасичена пара; властивості води; вологість повітря.

Ідеальна рідина; рівняння нерозривності; закон Бернуллі; в'язкі рідини у біологічних системах; ньютонівські та неньютонівські рідини; в'язкість; методи вимірювання в'язкості рідин; закон Стокса; закон Ньютона; градієнт швидкості; закон Пуазейля та закон Ома для визначення об'ємної швидкості руху рідини; ламінарна та турбулентна течії.

Тема 5. Закони термодинаміки в біології. Біофізика мембран

Термодинамічні системи та термодинамічні параметри; внутрішня енергія; теплота; перший закон термодинаміки в біології; робота термодинамічних систем; енергетика клітини; теплові машини; ентропія; другий закон термодинаміки в біології; термодинаміка біологічних систем; терморегуляція у рослин; терморецепція.

Явища переносу: теплопровідність, дифузія, осмос; будова клітинних мембран; транспорт через мембрани; ліпідні пори і проникність мембран; натрієво-калієвий насос; тепловий баланс рослин; теплопередача у рослин (пароутворення, теплове випромінювання, конвекція).

Тема 6. Основні поняття та закони електродинаміки в біофізиці. Електромагнетизм

Закон Кулона; електричний потенціал; напруга; провідники і діелектрики в електростатичному полі; електроємність; електричний струм; закони Ома для ділянки кола та повного кола; теплова дія струму; механізм електрогенезу в клітинах; трансмембранний потенціал; потенціали спокою та дії.

Магнітна індукція; закон Ампера; сила Лоренца; магнітні властивості речовин; електромагнітна індукція; закон Фарадея; індуктивність; магнітні поля біологічних об'єктів; магнітні поля та їх вплив на навколишнє середовище, органічні речовини.

Тема 7. Геометрична оптика. Хвильова оптика та фотометрія

Геометрична оптика; відбивання та заломлення світла; повне внутрішнє відбиття; рефрактометри; світловоди; фіброскопи; око як оптична система.

Дифракція й інтерференція світла; дифракційна ґратка; дисперсія; спектральний аналіз; поляризація; оптична активність речовини; принцип роботи поляриметра; загальні енергетичні характеристики світла; функція видимості; фотометричні характеристики; фотометри.

Тема 8. Біологічна дія видимого, інфрачервоного й ультрафіолетового світла

Оптичне випромінювання. Дія оптичного випромінювання видимого діапазону на біологічні об'єкти; біологічна дія інфрачервоного та ультрафіолетового випромінювання на навколишнє середовище та живі організми; термографія; фоторецепція у живих організмів; фотобіологічні реакції рослин.

Структура (тематичний план) навчальної дисципліни

Назви тем	Кількість годин			
	денна форма Е2 ЕКОЛ бд 2025			
	усього	у тому числі		
		л	лаб	с.р.
Тема 1. Механіка. Акустика	13	2	4	7
Тема 2. Обертальний рух твердого тіла.	11	2	2	7
Тема 3. Пружні та пружньо-в'язкі властивості твердих тіл і біологічних тканин	11	2	2	7
Тема 4. Молекулярні явища у рідині	11	2	4	5
Тема 5. Закони термодинаміки в біології. Біофізика мембран	13	2		11
Тема 6. Основні поняття та закони електродинаміки в біофізиці. Електромагнетизм.	9	2		7
Тема 7. Геометрична оптика. Хвильова оптика та фотометрія.	11	2	2	7
Тема 8. Біологічна дія видимого, інфрачервоного й ультрафіолетового світла.	11	2		9
Усього годин	90	16	14	60

8. Теми лабораторних занять

№ з/п	Назва теми	Кількість годин
		денна форма Е2 ЕКОЛ бд 2025
1	Обчислення похибок прямих і посередніх вимірювань.	2
2	Визначення швидкості звуку в повітрі.	2
3	Дослідження обертального руху тіла	2
4	Визначення модуля пружності методом вигину	2
5	Дослідження течії в'язкої рідини й обчислення коефіцієнту в'язкості рідини за методом Стокса	2
6	Визначення коефіцієнту поверхневого натягу методом підняття рідини у капілярі	2
7	Дослідження явища дифракції світла та визначення довжини світлових хвиль (видимого діапазону та лазерного випромінювання)	2
Разом		14

9. Теми самостійної роботи

№ з/п	Назва теми	Кількість годин
		денна форма Е2 ЕКОЛ бд 2025
1	Тема 1. Механіка. Акустика	7
2	Тема 2. Обертальний рух твердого тіла.	7
3	Тема 3. Пружні та пружньо-в'язкі властивості твердих тіл і біологічних тканин	7
4	Тема 4. Молекулярні явища у рідині	5
5	Тема 5. Закони термодинаміки в біології. Біофізика мембран	11
6	Тема 6. Основні поняття та закони електродинаміки в біофізиці. Електромагнетизм.	7
7	Тема 7. Геометрична оптика. Хвильова оптика та фотометрія.	7
8	Тема 8. Біологічна дія видимого, інфрачервоного й ультрафіолетового світла.	9
Разом:		60

10. Індивідуальні завдання

Не передбачено.

11. Оцінювання результатів навчання

Програмні результат навчання	Форми контролю програмних результатів навчання
ПРН 3..	– опитування; – виконання завдань самостійної роботи – виконання лабораторних робіт та їх захист.
ПРН 18.	– опитування; – виконання завдань самостійної роботи – виконання лабораторних робіт та їх захист.
ПРН 21.	– опитування; – виконання завдань самостійної роботи – виконання лабораторних робіт та їх захист.

Схема нарахування балів із навчальної дисципліни

Назва теми	Форми контролю результатів навчання здобувачів вищої освіти, денна форма навчання <i>E2 ЕКОЛ бд 2025</i>			
	Опитування	Виконання завдань самостійної роботи	Виконання лабораторних робіт та їх захист	Разом
Тема 1. Механіка. Акустика		5	12	17
Тема 2. Обертальний рух твердого тіла.	3	5	6	14
Тема 3. Пружні та пружньо-в'язкі властивості твердих тіл і біологічних тканин	3	5	6	14
Тема 4. Молекулярні явища у рідині		5	12	17
Тема 5. Закони термодинаміки в біології. Біофізика мембран	3	5		8
Тема 6. Основні поняття та закони електродинаміки в біофізиці. Електромагнетизм.	3	5		8
Тема 7. Геометрична оптика. Хвильова оптика та фотометрія.	3	5	6	14
Тема 8. Біологічна дія видимого, інфрачервоного й ультрафіолетового світла.	3	5		8
Разом	18	40	42	100

Шкала та критерії оцінювання опитування

Кількість балів	Критерії оцінювання
3	повна, вичерпна відповідь, розуміння основних концепцій, теоретичних та практичних проблем в галузі природничих наук, принципів охорони довкілля та природокористування
2	не чіткість та заплутаність в цілому правильної відповіді, достатні знання основних концепцій, теоретичних та практичних проблем в галузі природничих наук
1	часткове знання теоретичного матеріалу, допущення помилок, не чіткість та заплутаність відповіді, поверхове розуміння основних концепцій, теоретичних та практичних проблем в галузі природничих наук
0	незнання теоретичного матеріалу, що не дає можливість оцінити формування компетентностей і досягнення програмних результатів

Виконання завдань самостійної роботи

Кількість балів	Критерії оцінювання
5	правильне виконання завдання в повному обсязі, сформовані навички самостійної та командної роботи задля отримання результату з акцентом на професійну сумлінність та відповідальність за прийняття рішень.
4	правильне виконання завдання в повному обсязі з несуттєвими помилками або неточностями, здатність до самостійної та командної роботи
3	повне виконання завдання з суттєвими помилками та неправильною відповіддю, достатнє розуміння основних концепцій, теоретичних та практичних проблем в галузі природничих наук, достатні навички самостійної роботи та проведення досліджень.
2	часткове виконання завдання з суттєвими помилками, базові навички до проведення

	самостійної роботи та проведення досліджень
1	початкове виконання завдання з суттєвими помилками не в повному обсязі, початкові уміння самостійної роботи та проведення досліджень
0	не виконання завдання, нерозуміння основних концепцій, теоретичних та практичних проблем в галузі природничих наук, що не дає можливість оцінити формування компетентностей і досягнення програмних результатів

Виконання лабораторних робіт та їх захист

Кількість балів	Критерії оцінювання
6	робота виконана в повному обсязі, здобувач під час захисту лабораторної роботи вірно відповів на всі контрольні запитання, розуміння основних концепцій, теоретичних та практичних проблем в галузі природничих наук, вміння обирати оптимальні методи та інструментальні засоби для проведення досліджень, збору та обробки даних, сформовані навички самостійної та командної роботи
5	виконана в повному обсязі з неточностями, вміння обирати оптимальні методи та інструментальні засоби для проведення досліджень, збору та обробки даних
4	Робота виконана в повному обсязі з помилками та неточностями, розуміння основних концепцій, теоретичних та практичних проблем в галузі природничих наук, достатні вміння обирати оптимальні методи та інструментальні засоби для проведення досліджень, достатні навички самостійної та командної роботи
3	робота виконана на половину вірно або в повному обсязі з суттєвими помилками або неточностями, задовільні вміння обирати оптимальні методи та інструментальні засоби для проведення досліджень
2	робота виконана на половину з суттєвими помилками або неточностями, базові вміння обирати оптимальні методи та інструментальні засоби для проведення досліджень
1	виконано менше третини роботи або не вірно з суттєвими помилками, початкові вміння з практичних проблем в галузі природничих наук.
0	лабораторна робота не виконана, відсутні базові навички проведення теоретичних та експериментальних досліджень, що не дає можливість оцінити формування компетентностей і досягнення програмних результатів

12. Інструменти, обладнання та програмне забезпечення, використання яких передбачено під час вивченні навчальної дисципліни

Засоби навчання: інформаційний супровід із використанням платформи Moodle; проектор Epson EB-X18, ноутбук Acer 56207, екран AV Screen мобільний.

Перелік інструментів, обладнання та програмного забезпечення необхідного для вивчення навчальної дисципліни забезпечує навчальна лабораторія «Фізики» та навчальна лабораторія «Фізики та біофізики»

13. Політика навчальної дисципліни

- щодо термінів виконання та перескладання. Усі навчальні завдання, передбачені робочою програмою, мають бути виконані у встановлений термін відповідно розкладу. Лабораторні роботи, завдання із самостійної роботи, які оформляються та здаються із порушенням термінів без поважних причин, оцінюються зі зменшенням оцінки (на 30 %). Порядок повторного проходження контрольних заходів в Університеті регулюється Положенням про організацію освітнього процесу в Полтавському державному аграрному університеті

<https://www.pdau.edu.ua/sites/default/files/node/5555/polozhennyaproosvitniyproces2025.pdf> та «Положенням про оцінювання результатів навчання здобувачів вищої освіти в ПДАУ» <https://www.pdau.edu.ua/sites/default/files/node/5555/polozhennyaproocinyuvannyazdobuvachiv2025.pdf>. Відповідно до нормативної бази університету повторне проходження контрольного заходу допускається не більше двох разів: один раз викладачеві, другий – комісії, котра формується директором інституту, за участю кафедри, відповідальної за реалізацію ОК. Оцінка, отримана в результаті другого повторного проходження контрольного заходу є остаточною. Повторне проходження контрольного заходу для підвищення позитивної оцінки з навчальної дисципліни здійснюється тільки один раз на підставі заяви здобувача вищої освіти.

- щодо академічної доброчесності. Здобувач вищої освіти повинен дотримуватись Кодексу академічної доброчесності Полтавського державного аграрного університету <https://www.pdau.edu.ua/sites/default/files/node/9854/kodeksdobrochesnostinasayt.pdf>. Дотримання академічної доброчесності здобувачами освіти передбачає: самостійне виконання всіх навчальних завдань поточного та підсумкового контролів результатів навчання (для осіб з особливими освітніми потребами ця вимога застосовується з урахуванням їхніх індивідуальних потреб і можливостей); обов'язкове покликання на джерела інформації під час використання ідей, розробок, тверджень; дотримання норм законодавства про авторське право і суміжні права; надання достовірної інформації про результати власної навчальної (наукової, творчої) діяльності, використанні методики досліджень і джерела інформації.

- щодо відвідування занять. Відвідування занять є обов'язковим компонентом оцінювання. За об'єктивних причин (наприклад, лікарняний, індивідуальний графік стажування тощо) навчання може відбуватись самостійно з використанням інформаційних технологій (у змішаній чи/та дистанційній формах за погодженням із викладачем курсу та директором інституту) на засадах академічної доброчесності. При цьому здобувач вищої освіти має звітувати через електронну пошту або через систему дистанційного навчання LMS Moodle про стан виконання завдань.

- щодо зарахування результатів неформальної / інформальної освіти. Здобувачі вищої освіти мають право на перезарахування результатів навчання, набутих у неформальній та інформальній освіті згідно відповідного Положення про порядок визнання результатів навчання, набутих у неформальній та інформальній освіті, здобувачами вищої освіти ПДАУ <https://www.pdau.edu.ua/sites/default/files/node/5555/polozhennyaproneformalnuosvitu2025.pdf>. Здобувачі можуть самостійно на платформах онлайн-освіти, шляхом участі у короткострокових навчальних програмах і проєктах опановувати навчальний матеріал, який за змістом дозволяє набути очікувані навчальні результати за частиною освітнього компонента до початку або

впродовж семестру, в якому опановується освітній компонент, проте не пізніше, ніж за місяць до встановленої дати семестрового контролю.

- щодо оскарження результатів оцінювання. Порядок оскарження результатів оцінювання здобувачів вищої освіти регламентується Положенням про оцінювання результатів навчання здобувачів вищої освіти в Полтавському державному аграрному університеті <https://www.pdau.edu.ua/sites/default/files/node/5555/polozhennyaaproocinyuvannyazdobuvachiv2025.pdf> . Нормативно-правові акти стосовно оскарження результатів навчання наведені на сторінці «Положення про освітню діяльність» <https://www.pdau.edu.ua/content/polozhennya-pro-osvitnyu-diyalnist> .

14. Рекомендовані джерела інформації

Основні

1. Антонєць А.В. Рижкова Т.Ю. Біофізика : методичні рекомендації до виконання лабораторних робіт. Полтава : ПДАУ, 2025. 86 с
2. Бойко В.В., Залоїло І.А., Годлевська О.О. Практикум з біофізики : Навчальний посібник. В 2-х частинах. Ч. І. Біомеханіка. Київ : НУБіП, 2021. 572 с. URL:
3. Братусь Т.І., Строкач М.С. Загальна фізика. Механіка. Молекулярна фізика. Термодинаміка фізики : навч. посібник. Київ: КПП ім. Ігоря Сікорського, 2022. 130 с.
4. Кевшин А. Г., Галян В. В., Мирончук Г. Л. Фізика : навч. посіб. з розв'язування задач з курсу загал. фізики. Луцьк, 2023. 190 с.
5. Посудін Ю.І. Біофізика : Підручник. Київ : Ліра-К, 2021. 472 с.
6. Шкурдода Ю.О., Пасько О.О., Коваленко О.А. Фізика. Механіка, молекулярна фізика та термодинаміка : навчальний посібник. Суми : Сумський державний університет, 2021. 221 с.

Допоміжні

1. Бойко В. В., Залоїло І. А., Посудін Ю.І. Практикум з біофізики : навчальний посібник для вищих навчальних закладів. Ч. ІІ. Біотермодинаміка. Біоелектрика та біомагнетизм. Фотобіологія. Київ : НУБіП, 2019. 486 с
2. Колєчкіна І., Рижкова Т. Фізика. Механіка : навчально-методичний посібник. Полтава : ПДМУ, ННЦПГ, 2022. 139 с. URL: <http://repository.pdmu.edu.ua/handle/123456789/19460>
3. Краснобокий Ю.М., Підгорний О.В., Ткаченко І.А. Основи фізики з елементами біофізики: навчальний посібник. Бровари : АНФ ГРУП, 2020. 356 с.
4. Посудін Ю.І. Біофізика і методи аналізу навколишнього середовища : підручник. К. : 2011. 331 с.
5. Рохманов М.Я., Авотін С.С. Фізика з основами біофізики : навч. посіб. / за заг. ред. С.С. Авотіна; Харків : Харків. нац. аграр. ун-т., 2020. 291 с. URL: <https://repo.btu.kharkov.ua/bitstream/123456789/4726/1/BIOPHYSICS%20h%201%202020.pdf>
6. Antonets, A., Arendarenko, V., Ivanov, O., Dudnikov, I., & Liashenko, S.

(2025). Development of an analytical model of the controlled movement of grain material on the bulk shelves of a loading-gravity-cascade unit. *Technology Audit and Production Reserves*, 3(1(83)), 13–19. <https://doi.org/10.15587/2706-5448.2025.330574>

7. Koval'chuk, S., Goryk, O., Antonets, A. (2023). Exact Analytical Solution of the Pure Bending Problem of a Multilayer Wedge-Shaped Console. In: , et al. *Advances in Mechanical and Power Engineering . CAMPE 2021. Lecture Notes in Mechanical Engineering*. Springer, Cham. pp 178–187
URL: https://doi.org/10.1007/978-3-031-18487-1_18

8. Koval'chuk S.B., Goryk O.V., Antonets A.V. The problem of plane bending a direct composite beam of arbitrary cross-section and the prerequisites for its approximate analytical solution. *IOP Conference Series: Materials Science*. 2021. 1164 (1), 012025. doi:10.1088/1757-899X/1164/1/012025 URL: <https://iopscience.iop.org/article/10.1088/1757-899X/1164/1/012025/pdf>.

Інформаційні ресурси

1. Біофізика: електронний навчальний курс для спеціальності Екологія : сайт системи дистанційного навчання Moodle ПДАУ. URL: <https://moodle.pdau.edu.ua/>.

2. Національна бібліотека України імені В.І. Вернадського : сайт. URL: <http://www.nbuv.gov.ua>.

3. Бібліотека ПДАУ : сайт. URL: <https://www.pdau.edu.ua/content/biblioteka>.

4. TED IDEAS worth spreading : сайт. URL: <https://www.ted.com/search?q=physics>.

5. Physics World - the member magazine of the Institute of Physics : сайт. URL: <https://phys.org/journals/physics-world/>.

6. Положення про освітню діяльність : сайт ПДАУ. URL: <https://www.pdau.edu.ua/content/polozhennya-pro-osvitnyu-diyalnist>